

Ankara Üniversitesi Açık Ders Notları

FEL 217 Deneycilik ve Uşçuluk

12. HAFTA:

Bilgiye İlişkin Çağdaş Yaklaşımlar:

Empirik bilgiye bir temel ya da dayanak bulunmasına ilişkin girişim, klasik epistemik gerileme sorununu ele almayı gerektirir. Bu sorun bilginin koşulu olarak gerekçelendirme sorunuyla doğrudan bağlantılıdır. İnançların yeterli bir şekilde gerekçelendirilebilmesi için ihtiyaç duyulan gerekçelendirici argümanın sonsuz gerilemeye düşmesi, kuşku sorunu beraberinde getirmekte ve inançların gerekçelendirilmesini olanaklı olmaktan çıkarmaktadır.

En temelde bilgi sahibi olduğumuz iddiası, birtakım önermeleri bildiğimiz düşüncesini içerir. Dolayısıyla P gibi bir önermeyi bildiğimizi iddia edebilmemiz için, bu P önermesini bir takım kanıtlar sağlayarak destekleyen bir Q nedenine ihtiyaç duyulmaktadır. Ve bir önerme ancak kendisini destekleyen bir başka önerme varsa bir neden olarak işlev görebilir. Bu durumda Q önermesini destekleyen bir başka R nedenine sahip olmak gerekir ki; bu durum böyle sürüp gidecektir.

Yani sonsuz bir gerileme nedeniyle, P önermesini gerçekten de gerekçelendirecek bir destek sağlayamayacağımıza göre, P'yi bildiğimiz iddiası geçersiz kalmaktadır. P inancının gerekçelendirilmesi için, bir başka empirik inanç olan Q'ya başvurulması ve P'nin kabul edilebilir bir şekilde Q'dan çıkarılabilir olması; tipik bir gerekçelendirici argümandır. Yani Q önermesi ya da inancı, P'nin kabul edilebilmesi için bir neden ya da gerekçe olarak sunulur. Yalnız bu türden bir çıkarımsal gerekçelendirmenin yeterli olması için, Q'nun da bir şekilde gerekçelendirilmiş olması, yani desteklenmemiş bir tahmin ya da önsezi olmaması gerekmektedir.

Bu durumda bir inancın çıkarımsal gerekçelendirilmesi; bu çıkarımın öncüllerinin gerekçelendirilip gerekçelendirilmediği ve gerekçelendirildiyse nasıl gerekçelendirilmiş olduğu sorununun açığa çıkarmaktadır.

Bunun yanıtı, yeniden bir çıkarımsal gerekçelendirmeye başvurmayı gerektirecektir. Teorik olarak Q inancının da bir başka öncül-inanç olan R yoluyla gerekçelendirilmesi beklenir. Fakat bu yeni R inancının gerekçelendirilmesi için de, yine aynı soru kendini göstermektedir. Bu durum belirsiz bir şekilde sürüp gitme potansiyeli taşır. Audi, inançların birbirlerini destekleyerek her birinin bir öncekine bağlandığı ve bir şekilde bilgi oluşturma iddiası içinde olan bu yapıya 'epistemik zincir' demektedir. Dolayısıyla bu epistemik zinciri oluşturan halkalar olarak inançların statüsü, bu doğrultuda belirlenmelidir.

Bu noktada empirik bilgi, epistemik gerekçelendirmenin kısır bir döngüsü ya da sonsuz bir gerilemesi nedeniyle tehdit altındadır; çünkü her inanç ancak ve ancak kendisine dayandırılan öncül inanç gerekçelendirilmiş ise gerekçelendirilebilir. Ve epistemik olarak öncül olan inanç da, yine daha önceden bir başka gerekçelendirilmiş inanç yoluyla gerekçelendirilmiş olmalıdır. Böylece çıkarımsal karakterdeki gerekçelendirme hiçbir zaman başlayamaz.

Sonuç olarak bu yaklaşıma göre, empirik bir gerekçelendirme ve dolayısıyla empirik bilgi olanaksız olarak görünmektedir. İşte tam da bu noktada, temellendirici argüman bu kuşkucu sonuçtan kaçınmanın bir stratejisi olarak işlev görmektedir. Bonjour temellendirici yaklaşımın pozisyonunu daha ayrıntılı olarak açıklamak için, gerekçelendirmenin söz konusu epistemik gerilemesi konusunda olası dört durum ortaya koyar:

1- Gerileme daha önceki inançlar için sunulan gerekçelendirici öncüllerde son bulabilir, fakat bu öncüller için daha fazla herhangi bir gerekçelendirmeye ulaşamaz.

2- Gerileme yeni empirik öncül inançlar ortaya kondukça, belirsiz bir şekilde geriye doğru sürebilir; fakat bu sıralamada ne herhangi bir inanç yinelenir ne de herhangi bir sona ulaşılabilir.

3- Gerileme kendi üstüne doğru kapanabilir, yani gerekçelendirme yeteri kadar ilerletildiği zaman, gerekçelendirici argüman zinciri sırasında daha önceden öncüller olarak ortaya çıkmış olan inançlar (bunlar da bir başka inanç tarafından gerekçelendirilmişlerdir), yeniden gerekçelendirici öncüller olarak kullanılırlar.

4- Gerileme nihayet son bulabilir; çünkü 'temel' empirik inançlara ulaşılmıştır ve bu inançlar diğer empirik inançlara çıkarımsal olarak bağımlı olmayan bir şekilde epistemik gerekçelendirme özelliğine sahiptirler.

Böylece daha öte bir empirik gerekçelendirmeye ihtiyaç duyulmaz.

Temellendirici yaklaşım sonuncu alternatifini öngörmektedir ve diğer alternatiflerin kaçınılmaz bir şekilde kuşkuçulukla karşı karşıya kalacağını iddia eder. Bu doğrultuda empirik bilgi söz konusu edilecekse, epistemik gerileme sorununu çözen tek yaklaşım temellendiricilik olarak ortaya koyulur. Temellendiriciliğin hangi olası alternatif görüşlere karşı ileri sürüldüğünün açıklanması, yaklaşımın dinamiğini anlamak açısından önemlidir.

İşte dördüncü alternatif, temellendiriciliğin genel iddiasını dile getirmektedir. Temellendirici bilgi ya da bilgiyi oluşturan inançlar, epistemik zincirin son halkasında bulunurlar. Temel inançlar, gerekçelendirme zincirinde diğer inançlar için geçerli bir neden olarak işlev görürler. Temellendiricilik, 'temel' empirik inançların sahip olduğu iddia edilen çıkarımsal olmayan

epistemik gerekçelendirme özelliğinin derecelerine göre üç farklı versiyonda karşımıza çıkmaktadır.

Temellendiriciliğin ılımlı versiyonunda, ‘temel inançların’ sahip olduğu çıkarımsal olmayan güvencenin kendisi, bilgi için gerekçelendirme koşulunu yeterli bir şekilde sağlamaktadır. Yani ‘temel inanç’ kendi başına diğer empirik inançların gerekçelendirilmesinde kabul edilebilir bir öncül olarak konumlandırılmaktadır. Temel inanç, gerekçelendirilme ihtiyacı konusunda diğer empirik inançlardan bağımsız olduğundan, açık bir şekilde temel olma işlevini taşır.

Bu inançların sadece yeterli bir şekilde kendinden gerekçelendirilmiş olduğunun değil, aynı zamanda mantıksal olarak da yanılmaz (infallible), kesin ve kuşku götürmez olduğunun iddia edilmesi ise, güçlü temellendiricilik versiyonunun iddiasıdır. Ancak temellendirici yaklaşımın ilk savunucularının temel inançlara yanılmazlık ve kesinlik atfetmesi, yandaş ve karşıt görüşler arasında birçok tartışmaya neden olmuş ve asıl temellendiriciliğin ana iddiasını taşıyan ılımlı temellendiricilik versiyonunun kabul edilebilir olup olmadığı sorununu kısmen de olsa gündemden düşürmüştür. BonJour’a göre, temel inançlara mantıksal yanılmazlık özelliği atfetmek çok güçlü ve aşırı bir iddia taşımaktadır ve epistemik gerileme sorununa bir yanıt olarak getirilmiş olan temellendirici yaklaşım için gerekli de değildir; çünkü asıl önemli ve yeterli iddia, temel inançların kendinden gerekçelendirilmiş olduğu iddiasıdır.

Üçüncü versiyon olan zayıf temellendiricilik ise, ılımlı temellendirici yaklaşımın temel inançlara atfettiği içsel ve çıkarımsal olmayan gerekçelendirme özelliğini de gerekli bulmamaktadır. Buna göre temel inançlar yalnızca düşük düzey bir epistemik gerekçelendirme özelliği taşımaktadır ki, bu gerekçelendirme derecesi bilgi için yeterli gerekçelendirme koşulunu sağlayamamakta ve kendilerinden çıkarılması olanaklı diğer inançlar için kabul edilebilir öncüller olarak görülmemektedirler.

Zayıf temellendiricilikte bu inançlar ancak başlangıçta geçici olarak güvenilir sayılırlar. Fakat yine de bu yaklaşımın temellendiriciliğin bir versiyonu olarak ele alınmasının nedeni, görece düşük düzeyde de olsa gerekçelendirici temel inançları varsayıyor olmasıdır. Yalnız bu temel inançlar, epistemik gerileme sorununa son noktayı koyan, kendinden gerekçelendirme özelliği taşıyan ılımlı temellendiriciliğin temel inançları olmadığından; aynı zamanda temel olmayan inançların da desteğine başvurulmak zorunda kalınır.

Kendilerinden diğer bütün inançların gerekçelendirilebileceği temel inançlar olduğu iddiasını benimsemeyen zayıf temellendirici görüş; böylelikle, gerekçelendirmenin temel ve temel olmayan inançların bağdaşımı yoluyla olanaklı olabileceği iddiasını ortaya atar. Bir bakıma başlangıçtaki yarı- temel inançlar diğer inançlarla olan bağdaşımı yoluyla güçlendirilmektedir.

Sonuç olarak zayıf temellendirici yaklaşım, ılımlı temellendiricilik ile bağdaşımçı kuramlar arasında bir ara versiyon olarak görülebilir. Bu noktada gerekçelendirme ve bilgi sorunu; epistemik gerileme sorununa verilmiş bir yanıt olarak ele alınmış olan temellendirici yaklaşımın en temel iddialarını verebilir diyebiliriz.